

SAHUR ve İFTAR

ORUÇLA GELEN BEREKET ve SEVİNÇ

عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
“فَصَلُّ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وَصِيَامِ أَهْلِ الْكِتَابِ أَكَلَةُ السَّحْرِ.”

Amr b. Âs'tan rivayet edildiğine göre,
Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:
“Bizim orucumuzla Ehl-i kitabın orucunu ayıran (şey),
sahur yemeğidir.”

(M2550 Müslim, Sıyâm, 46)

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَةً.“

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”إِنَّ لِلَّهِ عِنْدَ كُلِّ فِطْرِ عُتْقَاءَ وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ.“

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”مَنْ فَطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا.“

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَفْطَرَ عِنْدَ أَنَسٍ قَالَ:
”أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ.“

Enes'in (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Sahur yemeği yiyin. Çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.”*

(M2549 Müslim, Sıyâm, 45; B1923 Buhârî, Savm, 20)

Câbir'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Şüphesiz her iftar vaktinde Allah tarafından (cehennem ateşinden) azat edilenler vardır.*

Bu (azat etme işlemi Ramazan'da) her gece olur.”

(İM1643 İbn Mâce, Sıyâm, 2)

Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Her kim bir oruçluya iftar yemeği yedirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap verilir; oruçlunun ecrinden de hiçbir şey eksiltilmez.”*

(T807 Tirmizî, Savm, 82)

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) insanlarla birlikte iftar ettiğinde şöyle derdi: *“Yanınızda oruçlular iftar etsin.*

Yemeğinizi iyiler yesin ve üzerinize melekler insin.”

(DM1805 Dârimî, Savm, 51)

P

eygamber Efendimizin Medine'ye gelişinden yaklaşık olarak on sekiz ay geçmişti. Şâban ayının son günleriydi. Bakara sûresinin gelen âyetleri Ramazan orucunun farz kılındığını haber vermişti.¹ Resûlullah'ın tebliğ ve teşvik ettiği herşeyi, “İşittik ve itaat ettik.”² diyerek büyük bir aşkla yerine getirmeye çalışan sahâbe-i kirâm, bu ibadeti de gerektiği gibi yapmaya gayret ve özen gösteriyorlardı.

Orucun farz kılındığı bu ilk dönemlerde sahâbiler, iftar ettikten sonra gece uyumadıkları müddetçe yiyebiliyor, içebiliyor, eşleriyle birlikte olabiliyorlardı. Fakat akşam olduğunda, iftar vakti dâhil, herhangi bir vakitte uyumaları hâlinde uyanınca bunların hiçbirini yapamıyorlar, ertesi gün güneş batıncaya kadar oruçlu sayılıyorlardı.³ Bir gün Kays b. Sırma (ra) adlı bir sahâbî yorgun argın evine gelerek hanımından iftar için yemek hazırlamasını istemişti. Fakat bütün gün çalışan Kays, hanımı gelene kadar yorgunluktan uyuyakaldı. Böylece hiç yemek yiyemeden ertesi günün orucuna başlamak zorunda kaldı ve yine tarlasında çalışmaya başladı. Ancak günün ortasında açlık ve yorgunluğa daha fazla dayanamayarak bayılıverdi. Kays'ın bu hâli Resûlullah'a haber verildi. Bunun üzerine Müslümanlara kolaylık sunan ve “sahur” uygulamasını başlatan şu âyet nâzil oldu:

“Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz. Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık (Ramazan gecelerinde) onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için takdir ettiklerini isteyin. Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için sonra akşama kadar orucu tamamlayın.”⁴

“Gecenin son üçte biri” için kullanılan “seher” kökünden gelen “sahur”, oruç tutmak üzere fecrin doğuşundan önce yenen yemeğe verilen isimdir. Hz. Peygamber'in, bazı hadislerinde “ekletü's-sahûr”⁵ bazılarında ise “taâmü's-sahûr”⁶ yani “sahur yemeği” olarak ifade ettiği, gecenin yarısından sonra yenen bu yemek için genellikle “sahur” kelimesi kullanılmıştır.

Gündüz oruç tutabilmek için sahur yemeğinden istifade edilmesini tavsiye eden⁷ Peygamber Efendimiz, “Bizim orucumuzla Ehl-i kitabın orucunu ayıran (şey), sahur yemeğidir.”⁸ diyerek sahur yapmanın oruç ibadetinde Müslümanların ayırt edici bir vasfı olduğunu bildirmiştir. Sahura kalkma-

¹ ST1/248 İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 248; Bakara, 2/183-184.

² Bakara, 2/285.

³ İF4/130 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, 130.

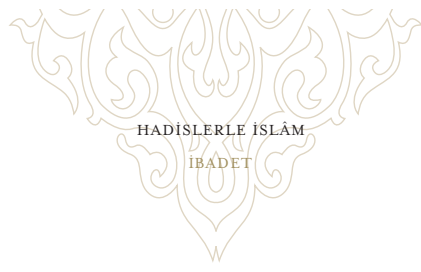
⁴ B1915 Buhârî, Savm, 15; T2968 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an, 2; Bakara, 2/187.

⁵ D2343 Ebû Dâvûd, Sıyâm, 15; T708 Tirmizî, Savm, 17.

⁶ İM1693 İbn Mâce, Sıyâm, 22.

⁷ İM1693 İbn Mâce, Sıyâm, 22.

⁸ M2550 Müslim, Sıyâm, 46.

yı son derece önemseydiğinden, “*Sahur yemeği yiyin. Çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.*”⁹ buyurarak Müslümanlardan bir yudum su ile olsa da mutlaka sahur yapmalarını istemiştir.¹⁰ Resûl-i Ekrem, sahurun bereketinden sık sık bahsetmiş, sahâbeden İrbâd b. Sâriye’yi (ra) sahura davet ederken de, “*Mübarek yemeğe gel!*” diyerek bu yemeğin hayırlı ve bereketli olduğunu farklı bir şekilde ifade etmiştir.¹¹ Ayrıca sahur yapanlara Allah Teâlâ’nın merhamet, meleklerin de hayır dua edeceği müjdesini vermiştir.¹²

Bu bereketli gece yemeği, imsak vaktiyle sona erer. “Bir şeyden el çekmek, kendini tutmak” mânâsına gelen “imsak”, oruç tutmak üzere belirlenen vakitte kişinin kendisini yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak tutmasını ifade eden bir terimdir. Dar anlamda ise günün aydınlanmaya başladığı ve böylece sahurun sona erip orucun başladığı vakit için kullanılır. “İmsak” kelimesi daha ziyade bu dar anlamıyla meşhur olmuştur. Güneşin batışıyla oruç yasaklarının kalktığı zamana ise “iftar” denilmiştir.

Sahâbe-i kirâm Hz. Peygamber’in emrini yerine getirmek, onun sünnetini takip etmek üzere sahura büyük heyecanla kalkıyorlardı. Ne var ki, ilk zamanlarda, saat gibi zamanı gösteren belirli bir araç olmadığı için, oruca başlama vaktinin tesbiti konusunda ashâb arasında bir tereddüt hâsıl olmuştu. Her ne kadar Yüce Rabbimiz bunu Kur’an âyetiyle, “*siyah iplik ile beyaz iplik birbirinden ayırt edilecek zamana kadar*”¹³ şeklinde bildirmiş ise de bu mecâzî ifadeyi bazı sahâbiler anlayamamıştı. İmsak vaktini tayinde zorlananlardan biri de Tay kabilesinden cömertliğiyle meşhur sahâbî Adî b. Hâtim (ra) idi. Oruca başlama vaktini belirleyen âyet indiğinde Adî, bir siyah bir de beyaz ip alıp bunları yastığının altına koymuştu. Gece bunlara bakıp aralarında bir fark tespit edemeyince oruca ne zaman başlayacağına bir türlü karar verememişti. Sabah olunca hemen Resûlullah’a gelerek bu durumu anlattı. Allah Resûlü, “*Öyleyse senin yastığın enli ve uzunmuş.*” sözleriyle onun âyette kastedilene anlamadığını ima ederek gülümsedi¹⁴ ve şu açıklamayı yaptı: “*Âyette bahsi geçen siyah ve beyaz iplik, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığından ibarettir.*”¹⁵

Gerek Sevgili Peygamberimizin bu beyanıyla, gerekse sonradan âyette geçen “*tan yeri ağarınca kadar*” ifadesinin nâzil olmasıyla âyetin mânâsı iyice anlaşılmalı, Adî b. Hâtim gibi siyah ve beyaz iplerle kafası karışan diğer kimselerin de¹⁶ zihinleri aydınlanmıştı. Ancak imsak vaktinin tayini hususundaki ihtilâflar devam etmekteydi. Ashâbın çoğunluğu imsak ve iftar vakitlerinde ezana göre hareket ediyordu. Ancak imsak vaktinde

⁹ M2549 Müslim, Sıyâm, 45; B1923 Buhârî, Savm, 20.

¹⁰ HM11416 İbn Hanbel, III, 44; S13476 İbn Hibbân, Sahih, VIII, 253.

¹¹ D2344 Ebû Dâvûd, Sıyâm, 16; N2165 Nesâî, Sıyâm, 25.

¹² HM11416 İbn Hanbel, III, 44.

¹³ Bakara, 2/187.

¹⁴ M2533 Müslim, Sıyâm, 33; D2349 Ebû Dâvûd, Sıyâm, 17.

¹⁵ B1916 Buhârî, Savm, 16.

¹⁶ B1917 Buhârî, Savm, 16.

Hiz. Peygamber'in müezzinlerinden Bilâl (ra) ezanı daha önce okurken İbn Ümmü Mektûm (ra) ise geciktiriyordu. Gecenin farklı vakitlerinde okunan bu ezanlar, sahâbenin imsak vaktini karıştırmalarına neden olmuştu. Allah Resûlü'nün, "Bilâl ezanı geceleyin okur. Siz, İbn Ümmü Mektûm'un ezanını işitinceye kadar yiyin, için."¹⁷ sözleriyle bu karışıklık da ortadan kalkmış oldu. Zira Hiz. Bilâl'in okuduğu ezan, uyuyanları uyandırmak, gece kalkıp namaz kılanlara da sahur vaktinin bitmek üzere olduğunu haber vermek içindi, imsak vaktinin girdiğini göstermiyordu.¹⁸ İbn Ümmü Mektûm'un okuduğu ezan ise Müslümanlara oruç ibadetinin başladığını ilân ediyordu. Zira o, âmâ olduğundan çevresindeki insanların sabah namazı vaktinin girdiğini söylemesiyle ezan okumaktaydı.¹⁹

İmsak vakti, sabah namazının vaktinin girdiği, gecenin bittiği, gündüzün başladığı andır. İmsakla birlikte mümin, sevabını Allah Teâlâ'nın takdir edeceği çok özel bir ibadete başlar. Zira Yüce Allah kutsî bir hadiste şöyle buyurmuştur: "...Oruç benim içindir, onun ecrini ben vereceğim..."²⁰ Gün ilerledikçe, oruç tutmanın kazandırdığı mânevî haz ve heyecanla birlikte açlık ve susuzluk hissi de artar. Fakat oruç tutan Müslüman, "Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir."²¹ diyen Allah Resûlü'nün bu övgüsüne mazhar olabilmek için sabreder. Ve yalnızca Allah için türlü zorluklara katlanılarak eda edilen bir günlük oruç iftar vaktinin girmesiyle sona erer.

Kur'ân-ı Kerîm'de "akşama kadar" oruç tutulması emredildiği ve iftar vaktinin tam olarak ne zaman girdiği açıklanmadığı için sahâbe, konuyu Peygamber Efendimize danışmıştır. Hiz. Ömer'in, "İftar vakti ne zamandır?" sorusu üzerine Sevgili Peygamberimiz, "Gece gelip gündüz gidince ve güneş kaybolunca oruçlu iftar eder."²² diyerek güneşin batışıyla iftar vaktinin girdiğini bildirmiştir.

İftar vakti, müminler için sevinç ve huzur vaktidir. Bu vaktin girmesiyle Allah'ın rızası için açlığa, susuzluğa, orucun sıhhatine zarar verecek tutum ve davranışlara karşı sabreden, oruca özel yasaklardan uzak durmayı başaran ihlâslı gönüller için bütün bu yasaklar kalkar. Bu vakit, Resûlullah'ın (sav), "Şüphesiz her iftar vaktinde Allah tarafından (cehennem ateşinden) azat edilenler vardır. Bu (azat etme işlemi Ramazan'da) her gece olur."²³ sözleriyle ifade ettiği üzere, bağışlanma vaktidir. Yine Hiz. Peygamber, "...Müminin iki sevinci vardır: Birisi iftar vaktinde orucunu açtığı andaki sevinci, diğeri Rabbine kavuştuğu zaman orucunun (mükâfatından kaynaklanan) sevincidir."²⁴ buyurmuştur.

¹⁷ B620 Buhârî, Ezân, 12.

¹⁸ B621 Buhârî, Ezân, 13; N2172 Nesâî, Sıyâm, 30.

¹⁹ B617 Buhârî, Ezân, 11.

²⁰ M2706 Müslim, Sıyâm, 163; B1904 Buhârî, Savm, 9.

²¹ M2707 Müslim, Sıyâm, 164.

²² M2558 Müslim, Sıyâm, 51.

²³ İM1643 İbn Mâce, Sıyâm, 2.

²⁴ M2706 Müslim, Sıyâm, 163; B1904 Buhârî, Savm, 9.

Visal orucunu yani iki gün peş peşe iftar etmeden oruç tutmayı yasaklayan²⁵ Allah Resûlü, iftar vakti gelince, oruç açmada acele edilmesini tavsiye etmiştir. “İnsanlar vakti girince iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzere olurlar.”²⁶ buyurmuş ve Allah’ın en sevdiği kullarının iftar yapmada acele edenler olduğunu bildirmiştir.²⁷ Nitekim bir gün, tâbiünden Ebû Atıyye ile Mesrûk, müminlerin annesi Hz. Âişe’nin yanına gelerek sahâbeden bir kişinin iftar yapmada ve akşam namazını kılmada acele ettiğini, diğer bir kimsenin ise bunları geciktirdiğini söylemiş, hangisinin daha doğru olduğunu öğrenmek istemişlerdi. Hz. Âişe iftarda ve namazda acele edenin kim olduğunu merak etmiş ve onun Abdullah b. Mes’ûd olduğunu öğrendikten sonra şöyle demişti: “Allah Resûlü de böyle yapardı.”²⁸

Peygamber Efendimiz, iftar edeceği zaman özel yiyecekler aramaz, yemek ayrımı yapmaz, sofrada ne bulursa onunla iftar ederdi. Onun iftar sofrası, lüks ve israftan uzak, son derece sade idi. Medine’de Efendimizin yanında büyüyen Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah’ın iftarını şöyle anlatmıştır: “Resûlullah (sav) akşam namazını kılmadan önce birkaç taze hurma ile, eğer yoksa kuru hurma ile iftar ederdi, o da yoksa birkaç yudum suyla orucunu açardı.”²⁹ Peygamberimiz, Allah rızasını kazanmak için oruç tutar, O’nun rızısıyla iftar eder, iftar ederken de ellerini açarak şöyle dua ederdi: “*Allâhümme leke sumtû ve alâ rızkike eftartü. (Allah’ım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım.)*”³⁰

Allah Resûlü, “Her oruçlunun iftarını açtığında reddedilmeyen bir duası vardır.” diyerek müminlere bu sevinç ve bağışlanma vaktinde dua etmelerini öğütlemiştir. Bu hadisi Peygamberimizden nakleden sahâbî Abdullah b. Amr’ın (ra) iftar vaktinde, “*Allah’ım! Senden herşeyi kuşatan rahmetin ile beni bağışlamamı dilerim.*” diyerek dua ettiği bilinmektedir.³¹

Ramazan ayında, diğer zamanlara göre daha cömert olan Sevgili Peygamberimiz,³² iftar sofralarını başkalarıyla paylaşmaya büyük önem vermiş ve şöyle buyurmuştur: “Her kim bir oruçluya iftar yemeği yedirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap verilir; oruçlunun ecrinden de hiçbir şey eksiltilmez.”³³ Kendisi de iftar davetlerine icabet etmiş, davet sahiplerine övgüde bulunmuştur. Nitekim Sa’d b. Ubâde’nin (ra) iftar davetine icabet ettiğinde, iftarda kendisine ikram edilen ekmek ile zeytinyağını yedikten sonra, genellikle başkalarıyla iftar ederken okuduğu şu duayı okumuştur: “*Eftara indekümü’s-sâimûn ve ekele taâmekümü’l-ibrâr ve sallet aleykümü’l-melâiketü. (Yanınızda oruçlular iftar etsin, yemeğinizi iyiler yesin ve melekler size rahmet dilesin.)*”³⁴

²⁵ B1961 Buhârî, Savm, 48.

²⁶ B1957 Buhârî, Savm, 45;

M2554 Müslim, Sıyâm, 48.

²⁷ T700 Tirmizî, Savm, 13;

BS8211 Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, IV, 396.

²⁸ M2556 Müslim, Sıyâm, 49.

²⁹ D2356 Ebû Dâvûd, Sıyâm,

21; T696 Tirmizî, Savm, 10.

³⁰ D2358 Ebû Dâvûd, Sıyâm,

22; BS8225 Beyhakî, *es-*

Sünenü’l-kübrâ, IV, 399.

³¹ İM1753 İbn Mâce, Sıyâm,

48.

³² B6 Buhârî, *Bed’ü’l-vahy*, 1.

³³ T807 Tirmizî, Savm, 82.

³⁴ D3854 Ebû Dâvûd, *Et’ime*,

54; DM1805 Dârimî, Savm,

51.

İslâm ümmeti, Allah Resûlünün diğer sünnetlerine karşı gösterdiği hassasiyeti sahur, iftar, iftarda acele etme, iftar sofralarına ihtiyaç sahiplerini çağırma gibi konulardaki sünnetinde de göstermiş, tarih boyunca bu heyecan artarak devam etmiştir.

Hz. Bilâl'in oruç tutacak olanları sahura kaldırmak için okuduğu ezandan hareketle Osmanlı döneminde sahur vaktini duyurmak için Allah'a hamd ve övgü, Peygamberine salât ve selâm okunmuştur. "Temcit" adı verilen bu uygulamaya atfen dilimizde "temcit pilavı" şeklinde bir tabir oluşmuştur. Zira o günlerde akşamdan hazırlanmış pilavlar, sahur vaktinde temcidler okunurken çıkarılır, ısıtılır ve sahur yapılırdı. Osmanlı'daki bu geleneğin yerini daha sonraları, oruç tutanları uyarmak üzere caddelerde mâniler eşliğinde davullar çalan Ramazan davulcuları almıştır. Hayat şartlarıyla değişen ve günümüzde giderek azalan bu uygulamalar, toplumda canlı olarak yaşanan Ramazan sevincinin birer göstergesidir.

Sahurlardaki coşku iftarlarda zirveye çıkmış, öyle zamanlar olmuş ki, iftar sofraları törenle kurulur ve ikram edilen yemekler, belli bir düzen içinde yenilir hâle gelmiştir. İftar vakti top atışlarıyla ilân edilmiş, bu uygulama çeşitli hediyeler dağıtılarak devam etmiştir. Günümüzde de gerek Mekke ve Medine'de saflar hâlinde oluşturulan uzun, geniş, mütevazı sofralarla gerekse ülkemizde kurulan küçük büyük iftar çadırlarıyla toplumun her kesiminden insan bir araya gelerek iftar sevincini paylaşmakta, farklı şekillerde de olsa iftar ve Ramazan coşkusu bütün İslâm âleminde yaşanmaktadır.

İftar davetlerini verirken akrabaların, dostların, komşuların dikkate alınması güzeldir. Fakat bu daireyi genişleterek, iftar sofralarına ihtiyaç sahibi insanları buyur etmek Allah'ın rızasına çok daha uygun bir davranış olacaktır. İftar davetleri belli bir zümrenin bir araya gelerek lüks mekânlarda, zengin sofralarda yemek yemelerinin ötesine geçmeli; sofralara dâhil edilen yetimler, yaşlılar ve muhtaçlarla Halil İbrâhim bereketinin arandığı salih amellere dönüşmelidir.

Sahur, sevabını Yüce Allah'ın vereceği önemli bir ibadete başlamanın heyecanı, iftar ise nimetlere kavuşmanın sevinci ile geçen bereketli zaman dilimleridir. Allah'ın sevgisine ve rızasına kavuşabilmek için sahurdan iftara kadar günlerini oruçlu geçirenler hem bu dünyada huzuru hem de âhirette mutluluğu kazanırlar. Bu güzel anlarını yakınlarla, dostlarla ve muhtaçlarla paylaşanlar ise birlikteliğin coşkusu ve yardımlaşmanın bereketiyle bu mutluluklarını bir kat daha artırırlar.